

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

**Yrittäjyyden ja digitaalisten taitojen tunnistami-
nen työpajatoiminnassa Keski-Suomen alueella**

Johanna Raisio ja Sanni-Maaret Laakkonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op

05 / 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Johanna Raisio, Sanni-Maaret Laakkonen	Sivumäärä 39 ja 3 liitesivua
Työn nimi Yrittäjyyden ja digitaalisten taitojen tunnistaminen työpajatoiminnassa Keski-Suomen alueella	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kimmo Lind, Juha Nikkilä	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja PAIKKO-hanke, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry, Susanna Uusitalo	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tilaajana toimii Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry:n hallinnoima PAIKKO-hanke. Tavoitteena on tarjota työn tilaajalle raportti, joka sisältää monipuolisesti tietoa digitaalisten taitojen ja yrittäjyyden tämän hetkisestä näkyvyydestä Keski-Suomen työpajoilla. Lisäksi raportissa esitetään työpajoilta saatuja kehittämisideoita, jotka ovat tilaajan hyödynnettävissä. Opinnäytetyön aihe tulee PAIKKO:n yhteistyöhankkeelta, Key Tutorsilta, jossa tutkitaan työelämän avaintaitojen merkitystä työpajatoiminnassa. Hanke kehittää työvalmentajien osaamisen tunnistamiseen ja arviointiin liittyviä taitoja. Opinnäytetyön aiheen digitaaliset taidot, oma-aloitteisuus ja yrittäjyys kuuluvat avaintaitoihin.</p> <p>PAIKKO-hankkeessa kehitettyjen työkalujen avulla on mahdollista tunnistaa ja dokumentoida osaamista työpajoilla ja erilaisissa työvalmennusorganisaatioissa. Työpajakakson päätteeksi valmentautujalla on mahdollisuus saada PAIKKO- osaamistodistus havaitusta ammatillisesta osaamisesta. Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä tilaajalle selvitys digitaalisten taitojen sekä yrittäjyyden tunnistamisesta työpajatoiminnassa, näiden avaintaitojen näkyvyydestä sekä kehittämismahdollisuuksista.</p> <p>Opinnäytetyön ydinkysymys on miten yrittäjyyttä, oma-aloitteisuutta ja digitaalisia taitoja tunnistetaan työpajoilla ja onko niitä mahdollisuus kehittää toiminnassa? Näihin kysymyksiin pyrimme saamaan vastauksen tutkimalla aiheeseen liittyvää tietoperustaa ja käsitteistöä sekä haastattelemalla hanketyöntekijöitä ja työpajojen työvalmentajia.</p> <p>Kehittämistyön tuloksena valmistui raporttiosio, josta selviää digitaalisten taitojen, oma-aloitteisuuden ja yrittäjyyden näkyvyys tämän päivän työpajatoiminnassa Keski-Suomessa. Raportti vastaa tutkimuskysymykseen, miten laajasti näitä taitoja tunnistetaan työpajoilla ja löytyykö pajakohtaisia eroja. Lisäksi opinnäytetyön kehittämistyön tuloksena syntyi ajatuksia digitaalisten taitojen ja yrittäjyyden kehittämiseen työpajoilla.</p> <p>Tekemästämme selvityksestä on hyötyä työn tilaajalle, PAIKKO-hankkeelle, sekä tämän kanssa kehittämisyhteistyötä tekeville Key Tutors- hankkeelle. Lisäksi selvitys sekä kehittämisajatukset ovat työpajojen ja muiden työvalmennusorganisaatioiden hyödynnettävissä.</p>	
Asiasanat työpajat, yrittäjyys, raportti, avaintaidot	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Youth Work and Civic Activities

ABSTRACT

Author Johanna Raisio, Sanni-Maaret Laakkonen	Number of Pages 42
Title The identification of entrepreneurship and digital skills in workshops in the Central-Finland Area	
Supervisor(s) Kimmo Lind, Juha Nikkilä	
Subscriber and/or Mentor PAIKKO-hanke, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry, Susanna Uusitalo	
Abstract <p>The customer of this thesis is PAIKKO-project which is managed by Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry. The aim is to provide a report to the customer, which includes versatile information from digital –and entrepreneurship skills in Central-Finland workshop’s at the moment. The report also includes development ideas which have been collected from the workshops and which are usable for the subscriber. The topic of this thesis is invited by Key Tutors-project, which is co-operating with PAIKKO-project. Key Tutors is a project which explores how key skills show and matter in working life, the purpose is to develop work coaches skills to identify and assess learning in workshops. This thesis is focused on certain key skills which are digital skills, spontaneity and entrepreneurship.</p> <p>PAIKKO-project has developed tools which allow to recognize and document learning in workshops and in different kind of work coaching organizations. Ending of the workshop phase the workshop participant has the possibility to get PAIKKO-project certificate of competence. The purpose of the thesis is to make a statement to the subscriber how it is possible to identify and assess but also develop key skills in workshops.</p> <p>The main question is how entrepreneurship, spontaneity and digital skills are identified or seen in workshops, and is it possible to develop these skills in the workshops? In these questions we try to get an answer by exploring the topic-related knowledge bases and concepts but also by interviewing the project workers and workshop coaches</p> <p>As a result of the development work we completed a report, which shows how digital skills, spontaneity and entrepreneurship are seen in today’s workshops in Central-Finland. The report answers the research question, how extensively it is possible to recognize these skills in workshops and are there differences between the workshops when it comes to the key skills. Also as a result of the development work we came out with some ideas how to develop key skills in workshops.</p> <p>The report is useful to the job subscriber, PAIKKO-project, and also to the Key Tutors-project. These results and development ideas are in hand to workshops and other work coaching organizations to use.</p>	
Keywords workshop, entrepreneurship, report, key skills	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Aiheen valinta ja rajaus	5
2 KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 Mikä on PAIKKO?	6
2.2 PAIKKO- malli	7
2.3 Uudistettu PAIKKO- raportti	8
2.4 Valmentautuja	9
2.5 Työelämän avaintaidot	9
2.6 Key Tutors	10
3 TYÖPAJATOIMINTA JA AVAINTAIDOT	11
3.1 Työpajatoiminta Suomessa	12
3.2 Työpajatoiminnan monimuotoisuus	13
3.3 Työpaja - kenelle?	16
3.4 Digitaaliset taidot	18
3.5 Digitaalinen nuorisotyö	20
3.6 Yrittäjyystaidot ja työpajatoiminta	22
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	24
4.1 Teemahaastattelu	25
4.2 Haastattelukysymykset	26
4.3 Haastattelun toteutus työpajaympäristössä	28
5 TULOKSIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	28
5.1 Teemahaastattelun tuloksia	29
5.2 Tutkimustulosten arviointi	33
5.3 Tulosten hyödynnettävyys PAIKKO:ssa	34
6 OPINNÄYTETYÖN ANTIA	34
6.1 Tavoitteiden saavuttaminen	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tilaajana toimii Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry:n hallinnoima PAIKKO-hanke. PAIKKO:ssa kehitettyjen työkalujen avulla on mahdollista tunnistaa työpajoilla tapahtuvaa osaamista. Opinnäytetyössämme tutkimme kuinka työelämän avaintaidot, yrittäjäyys, oma-aloitteisuus ja digitaaliset taidot, näkyvät työpajatoiminnassa ja onko näitä taitoja mahdollista kehittää pajatoiminnassa Keski-Suomen alueella.

Tavoitteena on tarjota työn tilaajalle monipuolisesti tietoa avaintaitojen merkityksestä ja kehittämismahdollisuuksista sekä kartoittaa PAIKKO- työkalujen käytettävyyttä työpajoilla.

PAIKKO tekee kehittämissyhteistyötä kansainvälisen Key Tutors –hankkeen kanssa, joka tutkii erilaisten avaintaitojen tunnistamista työpajatoiminnassa ja tukee työpajatoiminnassa työskentelevien henkilöiden avaintaitoihin liittyvää osaamisen kehittymistä. Key Tutors kehittää työpajojen työntekijöiden osaamisen tunnistamiseen ja arviointiin liittyviä taitoja, ja tekee yhteistyötä työpajatoiminnan toteuttaja- sekä kehittäjä-tahojen kanssa. PAIKKO on yksi työpajatoiminnan kehittäjistä Keski-Suomen alueella, ja tästä johtuen Key Tutorsin yhteistyökumppani.

Tämä opinnäytetyö tarjoaa lukijalleen laajasti tietoa työpajatoiminnasta, avaintaidoista sekä selkeän ja ytimekkään kuvauksen PAIKKO-hankkeesta.

Opinnäytetyön tutkimuksessa selviää työpajatoiminnan monimuotoisuus sekä tarkastellaan avaintaitojen merkitystä työpajatoiminnassa.

1.1 Aiheen valinta ja rajaus

Opinnäytetyön aiheeseen tutustuimme ensimmäisen kerran työharjoittelun merkeissä viime syksynä, jolloin PAIKKO-hanke tuli tutuksi. Tilaajan tarpeesta muodostui alkuvuodesta opinnäytetyön aihe, jota lähdimme kehittämään eteenpäin yhdessä PAIKKO- projektityöntekijöiden kanssa.

Aikataulun rajallisuuden vuoksi päädyimme käyttämään tutkimuskohteena ainoastaan niitä Keski-Suomen työpajoja, joissa uusin PAIKKO- raportti on käytössä. Seuraava luku käsittelee PAIKKO- prosessia ja sen toteuttamisen vaiheita.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa esittelemme PAIKKO-hanketta; mikä on PAIKKO, miksi se on luotu, mikä yhteys sillä on opinnäytetyöhömmä sekä mitä tarkoittaa PAIKKO-malli. Lisäksi tarkastelemme Key Tutors-hanketta, joka liittyy olennaisesti opinnäytetyön aihevalintaan sekä avaintaitoja, jotka ovat työn tutkimuskohteena.

2.1 Mikä on PAIKKO?

PAIKKO on rekisteröity tuotemerkki, jonka omistaa Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry (KYT). PAIKKO-hankkeessa kehitettyjen työkalujen avulla on mahdollista tunnistaa henkilön osaamista esimerkiksi työpajalla tai työharjoittelussa/-kokeilussa. PAIKKO ei tarkastele niinkään työpajoilla tapahtuvaa oppimisprosessia, vaan tunnistaa osaamista ja sen dokumentointia.

PAIKKO- hankkeen työversio on lyhennetty painos ammatillisen perustutkinnon tutkinnon perusteista. Työversioita on laadittu 21 ammatillisesta perustutkinnosta. Nämä työversiot noudattavat Opetushallituksen julkaisemia ja hyväksymiä valtakunnallisia tutkinnon perusteita. Työversioiksi valitut ammatilliset perustutkinnot ovat niitä, jotka kattavat yleisimmät alat PAIKKO:ssa mukana olevien organisaatioiden työtoiminnoista, esimerkiksi puu-, metalli-, tekstiili- ja vaatetusala sekä liiketalous. Työversio sisältää tutkintojen ammattitaitovaatimukset ja tyydyttävän tason arviointikriteerit.

Työpajoilla voi olla mahdollisuus tarjota erilaisia oppimisen osa-alueita, siksi ammatillisten tutkintojen mukaista osaamista voi kerryttää useammastakin eri tutkinnosta.

PAIKKO- työkalujen avulla on mahdollista tunnistaa erilaisia oppimismahdollisuuksia, sekä dokumentoida valmennuksessa syntyvä osaaminen helposti ja luotettavasti.

Työpaja- / harjoittelujakson päätteeksi valmentautujalla on mahdollisuus saada PAIKKO- osaamistodistus havaitusta ammatillisesta osaamisesta. Osaamistodistuksen tarkoituksena on parantaa henkilön oppimisvalmiuksia, ammatilliseen koulutukseen pääsyä sekä koulutuksen osien suorittamista käytännönläheisemmin ja mahdollista työllistymistä.

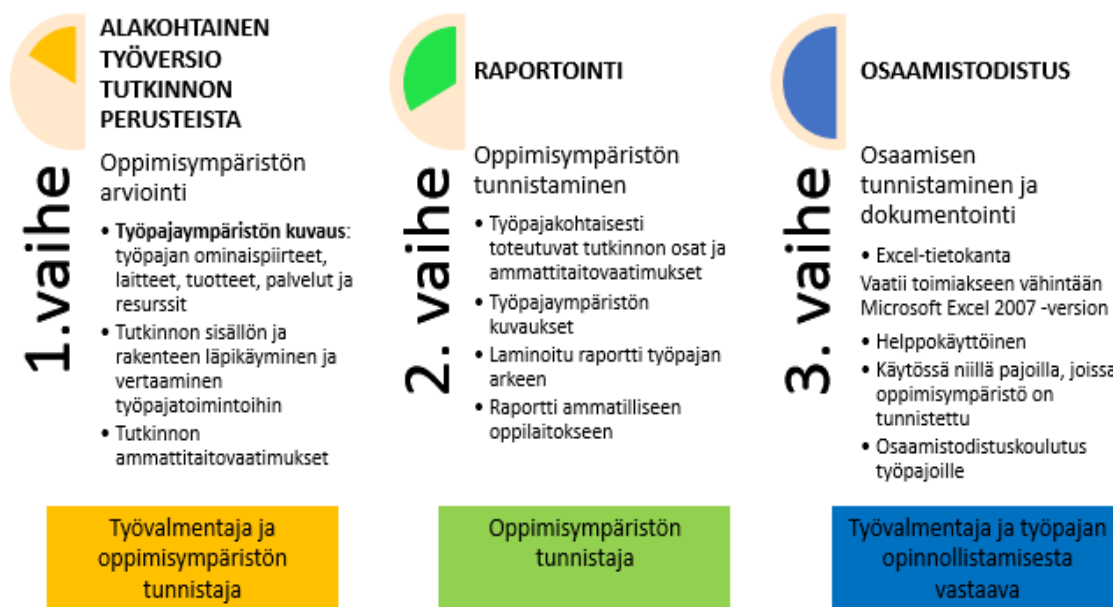
PAIKKO- hanke on opinnäytetyömme tilaaja ja liittyy työn aiheeseen olennaisesti. Hankkeen yhteistyötahon Key Tutorsin kautta tuli tarve tutkia digitaalisten taitojen ja yrittäjyyden tunnistamista ja näkyvyyttä työpajatoiminnassa tällä hetkellä. Tästä syntyi ajatus tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä, jonka tarkoituksena on PAIKKO- hankkeen puolesta kartoittaa avaintaitojen merkitystä työpajatoiminnassa Keski-Suomen alueella.

2.2 PAIKKO- malli

PAIKKO- malli on kolmivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa laaditaan työ- ja toimintaympäristön kuvaus. Toimintaympäristön kuvauksessa käydään läpi työpajan ominaispiirteet, kuten työpajan laitteistoa, mahdolliset palvelut ja tuotteet joita työpaja tarjoaa sekä henkilöstöresurssit. Tämä vaihe pitää sisällään ammatillisen tutkinnon sisällön ja rakenteen läpikäymisen yhdessä työvalmennuksesta vastaavan henkilön kanssa. Samalla verrataan ammatillisen perustutkinnon ammattitaitovaatimuksia työpajatoimintoihin. Tunnistamisen ydinkysymys on; mitä osaamista työpajalla on mahdollista saavuttaa?

Toisessa vaiheessa laaditaan raportti oppimisympäristön tunnistamisesta, joka pitää sisällään kuvauksen työpajaympäristöstä sekä ammatillisen tutkinnon osat ja ammattitaitovaatimukset, jotka toteutuvat työpajakohtaisesti. Valmis raportti jää työpajan käyttöön. Raportit löytyvät myös valtakunnallisen työpajayhdistyksen verkkosivuilta. Mikäli työpajalla on mahdollista osoittaa osaamista useammasta ammatillisesta tutkinnosta, tehdään raportit kaikista tutkinnoista erikseen.

Kolmannessa eli viimeisessä vaiheessa suoritetaan valmentautujan osaamisen tunnistaminen ja dokumentointi. PAIKKO- osaamistodistuksen valmentautujalle laatii käytännön työtoiminnasta vastaava henkilö. Todistus on nimensä mukaisesti osaamistodistus, eli siihen täytetään Excel-pohjaisella osaamistodistusohjelmalla ne osaamiset, jotka valmentautuja on työtehtävissään osoittanut. PAIKKO- osaamistodistus on käytössä vain niillä työpajoilla, joissa on tunnistettu oppimisympäristö. Työpajojen opinnollistamisesta vastaavat henkilöt on koulutettu PAIKKO- osaamistodistuksen käyttöön.

(Kuva: Kati Karjalainen, projektityöntekijä, PAIKKO)

2.3 Uudistettu PAIKKO- raportti

Suomen Opetushallitus (OPH) päättää ammatillisten perustutkintojen perusteista. Ammatillisessa perus- ja aikuiskoulutuksessa on tapahtunut säädösmuutoksia, joiden seurauksena ammatillisten perustutkintojen perusteet on uudistettu, ja ne astuivat voimaan 1.8.2015 (Opetushallitus 2016.)

PAIKKO- raporttia laadittaessa käydään läpi sellaisten ammatillisten perustutkintojen osat, joista työpajalla on mahdollista osoittaa osaamista. Uudistettujen ammatillisten perustutkintojen perusteiden myötä myös PAIKKO- raportit uudistuvat. Opinnäytetyön teemahaastatteluun valikoituivat avaintaitojen tunnistettavuuden lisäksi ne työpajat, joilla uusin PAIKKO- raportti on tehtynä.

2.4 Valmentautuja

Työssä useaan otteeseen esiintyvällä valmentautujalla tarkoitetaan työpajan asiakasta, joka on mukana työpajatoiminnassa. Valmentautuja voi olla esimerkiksi nuori tai keski-ikäinen, työpajatoiminnassa valmentautujien ikäjakauma voi olla laaja ja toimintaan osallistutaan hyvin eri lähtökohdista. Valmennuksen tavoitteena on valmentautujan töihin palaaminen pitkän työttömyyden tai esimerkiksi sairauden jälkeen. Joissakin tapauksissa valmennuksen tavoitteena on uuden alan löytäminen, kun alalla, jolle aiemmin on työllistynyt, ei ole työmahdollisuuksia. Valmentautuminen liittyy joskus myös ammatilliseen kuntoutumisprosessiin.

2.5 Työelämän avaintaidot

Avaintaidoilla tarkoitetaan sellaisia taitoja, joita jokainen tarvitsee oman kehityksensä, sosiaalisen osallisuutensa, aktiivisen kansalaisuuden ja työllistettävyytensä varmistamiseen tässä tietoyhteiskunnassa.

Yleisessä eurooppalaisessa viitekehyksessä elinikäisen oppimisen avaintaidot on määritelty kahdeksaan eri osaan; viestintä äidinkielellä, viestintä vierailta kielillä, matemaattinen osaaminen sekä perusosaaminen tekniikan ja luonnontieteiden aloilla, digitaaliset taidot, oppimistaidot, sosiaaliset- ja kansalaistaidot, aloitekyky ja yrittäjäjyys, kulttuurin ilmaisumuodot ja tietoisuus kulttuurista.

Peruskoulutuksen yhtenä tarkoituksena on tukea näiden avaintaitojen kehittymistä sellaiselle tasolle, että se antaa jokaiselle nuorelle, myös muita heikommassa asemassa oleville, välineet jatkaa opiskelua, sekä myöhemmin työelämää varten.

Avaintaidoista puhuttaessa voidaan puhua taidoista, jotka kuuluvat yleissivistykseen ja joiden osaamista edellytetään peruskoulun jälkeisiin jatko-opintoihin haettaessa sekä myöhemmin työelämässä.

Eu:n alueella on huomattavissa selkeänä suuntauksena taitoihin perustuva oppiminen ja opetus, tämä on suurelta osin avaintaitojen ja niiden tarkastelun ansiota.

Perinteisiä oppiaineita kuten äidinkieltä, vieraita kieliä tai matematiikkaa ja luonnontieteitä käsitellään tavalla, joka ylittää oppiaineiden rajat, ja painotetaan enemmän taitojen kehittämistä ja myönteistä asennoitumista sekä tärkeänä taitona osaamisen soveltamista käytäntöön. Monialaiset avaintaidot ovat siis saamassa yhä enemmän näkyvyyttä ja selkeämmän aseman opetussuunnitelmassa.

Avaintaitojen hankkimiseen liittyy haasteita; suurin osa erilaisista nykyaikaisista arviointimenetelmistä korostaa voimakkaasti tietoon ja muistiin pohjautuvaa oppimista, eikä niiden avulla pystytä arvioimaan riittävästi taitojen ja asenteiden ulottuvuutta, jotka avaintaitoihin olennaisesti liittyvät.

2.6 Key Tutors

Opinnäytetyössämme on oleellista kertoa, miten päädyimme tutkimaan digitaalisia taitoja ja yrittäjyyttä osana työpajaympäristöä. Aiheen valintaan liittyy Key Tutors. Key Tutors on hanke, jonka tarkoituksena on tukea syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ja aikuisten kanssa työskentelevien osaamisen kehittymistä liittyen nuorten ja aikuisten työelämätaitojen osaamisen arviointiin sekä työelämään siirtymisen tukemiseen. Tällaisten nuorten ja aikuisten kanssa työskentelevät työpajaohjaajat ja muut sosiaalialan ammattilaiset.

Key Tutors kehittää hankkeen aikana avainosaamiseen liittyviä osaamisen tunnistamisen ja arvioinnin työkaluja sekä tuottaa niihin liittyvää ohjauksen ja koulutuksen tukimateriaalia.

Suorana kohderyhmänä hankkeessa ovat syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ja aikuisten kanssa työskentelevät ammattilaiset, välillisesti myös pajoihin osallistuvat ovat kohderyhmää.

Key Tutors on nimensä mukaisesti kansainvälinen hanke, jota toteutetaan Suomen lisäksi Ranskassa, Espanjassa, Puolassa ja Liettuassa.

Suomesta hankkeessa mukana on Jyväskylän ammattikorkeakoulun Ammatillinen opettajakorkeakoulu (JAMK – AOKK). Jyväskylän ammattikorkeakoulun Ammatillinen opettajakorkeakoulu tekee yhteistyötä työpajatoiminnan toteuttaja- sekä kehittäjätoimijoiden kanssa Keski-Suomen alueella, eli PAIKKO- hanke on mukana tekemässä kehitysyhteistyötä Key Tutorsin kanssa.

Suomessa Key Tutors hankkeen kehittämistyö keskittyy aikuisten työpajaympäristöissä kahteen avainosaamisalueeseen kahdeksasta: digitaaliset taidot sekä aloitekyky/oma-aloitteisuus ja yrittäjäyys. Muissa kumppanimaissa, jotka ovat mukana hankkeessa, keskitytään muihin avainosaamisalueisiin.

Hankkeen tuotoksissa kaikki osaamisalueet vedetään yhteen ja nämä tuotokset ovat saatavilla sekä englanniksi, että kansallisilla kielillä hankkeen päättyessä.

Key Tutors järjestää hankkeen aikana avainosaamisalueisiin liittyen kehittämistyötä osaamisen tunnistamiseen ja arvioinnin työkalujen kehittämiseen sekä tuottaa jo kehitettyihin työkaluihin liittyen osaamisperustaisen ohjauksen ja koulutuksen tukimateriaalia ja pilotointia. Lisäksi hankkeeseen kuuluu yhteistyöseminaareja sekä kansainvälisiä koulutustapahtumia.

3 TYÖPAJATOIMINTA JA AVAINTAIDOT

Opinnäytetyössämme teoreettisen viitekehyksen ja tietoperustan sisältö muodostuivat työn tilaajan tarpeesta. PAIKKO- hankkeen kehittämyyhteistyö Key Tutors-hankkeen kanssa tutkii työpajaohjaajien mahdollisuuksia tunnistaa avaintaitoja ja niiden oppimismahdollisuuksia työpajoilla. Opinnäytetyössämme tutkimme ja rapor-

toimme onko näitä taitoja mahdollista tällä hetkellä tunnistaa, ja kehittää työpajaympäristössä.

Key Tutors- hankkeen avaintaidot Suomessa ovat digitaaliset taidot, oma-aloitteisuus ja yrittäjäyys, joita avaamme teoria ja tietoperusta osiossa.

Työpajatoiminta aiheena on oleellinen osa työtämme ja toimii opinnäytetyömme pohjana jolle tutkimus perustuu, joten koemme tärkeänä aiheen avaamisen perusteellisesti tässä työssä.

3.1 Työpajatoiminta Suomessa

Ensimmäisen työpajan katsotaan olleen Helsingin Kaupungin perustama työpaja 1983, työpajatoiminnan alun katsotaankin paikantuvan 1980-luvun puoliväliin. Tuolloin työpajatoiminta oli nuorisotyön työväline, jonka avulla tuettiin ammatillista koulutusta vailla olevia työttömiä nuoria, työllistämällä heitä puoleksi vuodeksi työpajoille töihin. Tällä tavoin nuorisotyönmenetelmiä yhdistettiin työhallinnon tavoitteisiin, katsotaan että suomalaisten työpajojen toiminta oli tuolloin yhdistelmä projektitoimintaa ja valtiollisia kehittämistoimia (Sosiaali –ja terveysministeriö työryhmämuistio 2003, 17-18.)

Työpajatoiminnan juuret ovat eroteltavissa muutamaaan eri toimintamalliin, Räisäsen (1988, 164-165) mukaan pajatoimintaa pystyi luokittelemaan seuraavasti; elinkeinopoliittinen, ammatillistava, yleisharjaannuttava sekä työllisyyspoliittinen toimintamalli. Yleisharjaannuttavassa toimintamallissa pyrittiin opettamaan useita eri taitoja sekä valmiuksia samanaikaisesti, mutta sen sisältämä opetus ei suuntautunut mihinkään tietynlaiseen ammattiin. Yleisiä työelämätaitoja pyrki parantamaan myös työllisyyspoliittinen toimintamalli jonka tavoitteena oli myös osallistujien väliaikainen työllistäminen, sekä heidän työllistymismahdollisuuksiensa ja yleisten työelämätaitojen parannettavuuden lisääminen. Selkeydellään näistä edellä mainituista toimintamalleista erottuivat elinkeinopoliittinen ja ammatillistava työpajatoimintamalli. Ammatillistavassa mallissa keskityttiin suuntautumaan selkeästi tiettyyn ammattiin, tämä malli täydensi jo olemassa olevaa koulutusta sekä nopeutti työelämään siirtymistä.

Työpajatoiminnan alkupuolella sen tavoitteisiin kuului myös elinkeinotoiminnan edistäminen ja yrittäjäksi valmentaminen. Elinkeinopoliittiseen toimintamalliin osallistujilta vaadittiin jo tiettyä ammattitaitoa sekä yrittäjävalmiuksia, tässä mallissa osallistuja sai henkilökohtaista opastusta ongelmiinsa (Räisänen 1988, 81,164.)

Tutkimusten mukaan 1990-luvun lama toimi kasvupiikkinä työpajatoiminnan lisääntyneelle tarpeelle, nuorisotyöttömyyden johdosta työpajatoiminta on vakiinnuttanut asemansa suomalaisessa yhteiskunnassa viimeisen viidentoista vuoden aikana (Sosiaali –ja terveysministeriön työryhmämuistio 2003, 17-18.)

Tänä päivänä nuorten työpajatoimintaa on pitkin Suomea; Keski-Suomen alueella työpajatoimintaa harjoitetaan n. 15 eri pisteessä (Komonen, 2007, 429; Työpajatieto 2012.) Nuorisotakuun (2016) mukaan koko Suomen alueella nuorten työpajoja on 270 kunnassa, niitä järjestävät mm. kunnat, yhdistykset ja säätiöt.

Työpajatoiminta tarjoaa nuorille uudentyyppisen oppimismenetelmän ja kiinnityspinan yhteiskuntaan, työharjoitteluiden ja työkokemuksen avulla monet nuoret ovat löytäneet paikkansa työmaailmassa. Keskeisenä pidetään oppimista tekemisen kautta, sekä kokemuksellista ja elämyksellistä yksilöllistä oppimista (Nuorisotakuu 2016.)

3.2 Työpajatoiminnan monimuotoisuus

Heikki Takkusen (2003, 5) mukaan työpajaohjaus on jäsennettävissä kolmeen tehtävään;

- Työvalmennus, joka vastaa perinteisistä työn opeista sekä siinä tapahtuvasta ohjauksesta
- Yksilövalmennus, jonka tehtävä on kasvatus tai kuntoutus eri muodoissa
- Palveluohjaus jonka tehtävä on auttaa nuorta käyttämään tarvitsemiaan palveluita (Takkunen & Heikkuri, 2003, 4-5.)

Valmennusta käsitteenä on alettu käyttää ammattitermistössä jo 1990-luvun lopulla, jolloin työpajojen asiakkaista alettiin puhua valmentautujina ja ohjaajista valmentajina. Valmennus- käsite korostaa prosessin suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta sekä

valmentautujan omaa aktiivisuutta prosessissa. Katsotaan, että valmennus kertoo paremmin mistä työssä on kyse, se on kokonaisvaltaisempi, tavoitteellisempi ja osallistavampi käsite kuin ohjaus. Valmentajan rooli työpajalla näkyy turvallisena, ammatillisena, pajan arjessa aktiivisesti vaikuttavana aikuisena, jota nuoren on helppo lähestyä ja keneen hänen on helppo turvata ja tukeutua. Tärkein työväline työvalmentajalla on oman ammatti-alansa osaaminen sekä palvelujärjestelmän tunteminen, unohtamatta persoonalla tehtyä työpanosta (Pekkala 2012, 30-31.)

Yksilövalmennus on muodostunut työpajatoiminnan yhdeksi keskeisimmäksi prosessiksi, sen päätehtävä on tukea valmentautujan toimintakyvyn paranemista. Yksilövalmentajan keskeisiin tehtäviin kuuluvat myös; yhteistyö valmentautujan kanssa, valmentautujan toimintakyvyn arvioiminen ja rekrytointi, valmentautujan perehdytys työyhteisöön ja sen toimintakulttuuriin, yksilövalmennussuunnitelman laatiminen yhdessä valmentautujan kanssa sekä suunnitelman toteutuksen arviointi, valmentautujan palvelunohjaustarpeen tunnistaminen, ryhmävalmennuksien suunnittelu ja toteutus, oman työn laadullinen arviointi, valmentautujien valmennusarviointien laatiminen, -raportit sekä jatkosuunnitelmien teko sekä oman työn kehittäminen. Yksilövalmentajat ovat koulutukseltaan yleensä sosiaalikasvattajia tai -ohjaajia, psykiatrian erikoissairaanhoitajia tai nuorisotyöntekijöitä (Hassinen, 2004, 43-45.)

Viimeinen kolmesta työpajatoiminnan muodosta on palveluohjaus, siinä keskitytään ennemminkin prosessinomaiseen työskentelyyn, kuin yksittäisiin toimenpiteisiin. Palveluohjaus toiminta on yksinkertaisimmillaan esimerkiksi ammatinvalinnan neuvonasta ja ohjauksesta: nuorille annetaan tietoa erilaisista koulutus- ja työmahdollisuuksista sekä heidän tarvitsemistaan julkisen tai yksityisen sektorin palveluista.

Vaikka yksilövalmennus on jo muutamille pajoille arkipäivää, ei sitä resurssipulan takia ole vielä ollut mahdollista jalkauttaa kaikkialla. Valtaosa työntekijöistä toimii teknisinä ohjaajina ja työskentelee työvalmentajan roolissa, vaikka heiltä vaaditaan yleensä alan ammatillinen koulutus, he voivat olla myös henkilöitä jotka ovat oppineet ammattinsa työssä oppimalla (Takkunen & Heikkuri, 32-33.)

Työpajatoiminnan luonne määräytyy sen perusteella mikä edellä kuvatuista valmennusmuodoista voimakkaimmin painottuu toiminnassa. Selkeintä on jakaa työpajatoi-

mintaa kolmeen eri muotoon jotka ovat; starttipajatoiminta, työpainotteinen työpajatoiminta ja pajakoulutoiminta (Komonen 2007, 435.)

Starttipajatoiminta on suunnattu ensisijaisesti sellaisille asiakkaille, jotka eivät kykene osallistumaan työorientoituneeseen pajatoimintaan. Työtä tehdään lähinnä yksilöohjauksena - ja ryhmävalmennuksena joissa työ painotetaan asiakkaan sosiaalisten ja arjenhallintataitojen tukemiseen, kyse on useimmiten prosessista, jolloin pajoissa tehtävä työ ja starttipajatoiminta vuorottelevat. Päivittäisessä toiminnassa pyritään takaamaan jokaiselle nuorelle onnistumisen kokemuksia sekä mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön ja toteutustapaan, joiden kautta nuoren itsetunto vahvistuu.

Työpainotteisessa työpajatoiminnassa nuori saa mahdollisuuden tutustua työelämään ja hankkia työkokemusta. Työpainotteisessa työpajavaiheessa katsotaan että nuorella on jo motivaatiota työtä kohtaan, työteon ohella kehitetään myös henkilökohtaisia valmiuksia sekä tuetaan arjenhallinta taitoja (OPM 37:2004.)

Nuorten työpajat ovat perinteisesti tarjonneet palveluita ja tukea peruskoulutasoisen toisenasteen koulutukseen siirtymisen, sekä koulutuksesta työelämään siirtymisen vaiheessa. Haasteeksi on noussut myös ammatillisen tutkinnon suorittamisen tukeminen, kolmas keskeinen osatoiminto on siten Pajakoulutoiminta. Pajakoulutoimintaa järjestetään oppilaitoksissa, pajoilla sekä nuorisotiloilla. Pajakoulutoiminnassa on mukana nuoria joilla on riski, etteivät he saa peruskoulun päättötodistusta, nuoria tuetaan ja motivoidaan saattamaan peruskoulu kunnialla loppuun. Opetuksessa keskitytään niihin aineisiin joista peruskoulun päättötodistuksen saaminen on kiinni. Pajakoulutoiminnassa pyritään myös puuttumaan nuoren mahdollisiin henkilökohtaisiin ongelmiin sekä tukemaan nuorta kaikin tavoin (MLL raportti 2004.)

On hyvä tiedostaa, että työpajatoiminta on nopeasti kehittyvää ja muuntuvaan sekä toiminta eri pajoilla voi olla toisistaan hyvinkin poikkeavaa- johtuen työpajojen erilaisista tavoitteista. Uusinta tietoa työpajojen kehityksestä on saatavilla Nuorisotilastojen verkkosivuilta (www.nuorisotilastot.fi)

3.3 Työpaja – kenelle?

Koulutuksesta siirtyminen työelämään on prosessi joka voi olla haastava elämänvaihe monille nuorille. Koulupaikan saaminen, sopivan alan löytäminen sekä tulevaisuuden suunnittelu peruskoulun jälkeen ovat muuttuneet vuosien saatossa yhä haastavammaksi mm. opiskelu ja työpaikoista käytävän kovan kilpailun takia. Nuoren pudotessa yhteiskunnan kelkasta näin varhaisessa vaiheessa, seuraukset näkyvät erityisesti toimeentulossa ja elämönhallinnassa (Nuorten yhteistakuu, 2013.)

Työpajatoiminnalla pyritään tarjoamaan toimintamuoto koulutuksen ja työelämän, sekä perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen välille jonka avulla on mahdollista edistää nuoren työssäoppimista ja lisätä opiskelu- ja työelämävalmiuksia. Toiminnassa mukana oleva nuori saa tukea tulevaisuuden suunnitteluun ja ammatinvalintaprosessiin sekä yleisien elämäntaitojen hallintaan. Työpajatyön tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä sekä tavoittaa ne nuoret takaisin yhteiskunnan koulutus- ja työjärjestelmään, jotka ovat mahdollisesti jo ajautuneet sen ulkopuolelle (OPM 2005.)

Salon (2012) mukaan nykypäivänä ammatillinen koulutus alkaa olla ehdoton edellytys työmarkkinoilla pärjäämiseksi, siksi työpajatoiminta koetaan erittäin tärkeäksi työllistymistä tukevaksi toiminnaksi. Työelämän rakenteen muuttuessa vuosien saatossa teollisuuden ja metsätalouden työpaikat ovat vähentyneet ja työelämässä vaaditaan erikoisosaaajia, vanhempien ikäluokkien jäädessä eläkkeelle myös terveys- ja hoitoalan ammattilaisten tarve on kasvussa. Tutkimusten mukaan näihin työelämän vaatimuksiin ei nykypäivän nuorison mielenkiinto ja innostus tunnu riittävän, nuoret kokevat enemmänkin oman elämänsä projektiksi, jossa oma hyvinvointi ja ”itsensä toteuttaminen” on tärkeintä (Hassinen 2004, 15-18; Salo 2012.)

Työpajojen asiakkaat ovat nuoriso-, sosiaali- ja opetustoimen sekä työhallinnon lähettämiä nuoria, jotka tulevat pajoille yksilöllisten, eriasteisesti tunnistettujen tarpeiden vuoksi. Työvoimatoimiston kautta pajoille ohjautuu eniten nuoria, mutta myös sosiaalitoimi sekä opetustoimi ovat onnistuneet tavoittamaan asiakkaita kasvavissa määrin (OPM 2005.)

Nykypäivänä työpajanuorten taustat voivat olla hyvinkin moniongelmaisia, valitettavan usein ongelmien taustalta löytyy mielenterveys sekä päihdeongelmia. Työpajanuoren taustoihin listautuu usein myös vaikeudet ihmissuhteissa, kuten perhe ja ystävyysuhteissa sekä koulukiusaaminen ja syömishäiriöt. Masennus sekä päihdeongelmat kulkevat usein käsi kädessä, -toisella hoidetaan toista, ongelmista voi olla vaikea päästä eroon ilman ulkopuolista apua. Masennuksen taustalla on usein kokemus siitä, että oma elämä on merkityksetöntä, jolloin vaikeaa arkea paetaan päihdeiden käytöllä (Järvelä, Joutsu, Koskela & Natri 2008, 36-39.)

Wrede-Jäntti (2003) on tutkinut työttömiä nuoria ja hän jaottelee työpajanuoret neljään eri tyyppiin; opintoihin suuntautuviin, työhön suuntautuviin, vaihtoehtoisesti suuntautuviin ja suuntautumattomiin nuoriin. Opintoihin suuntautuvat nuoret pyrkivät koulutuksen kautta työelämään, kun taas työhön suuntautuneet nuoret hakevat aktiivisesti työtä ja saavat pajatoiminnasta tukea ja neuvontaa työhaussa tarvittaviin edellytyksiin (Ukkonen 2012; 12, 95.)

Vaihtoehtoisesti suuntautuneet nuoret kokevat tärkeäksi itsensä kehittämisen, he ovat usein sosiaalisesti aktiivisia ja kiinnostuneita oman elämänsä suunnittelusta, mutta heillä ei välttämättä ole mitään tiettyä päänmäärää. Näiden nuorten kohdalla työpajatoiminnan tavoitteena on auttaa nuorta löytämään itseään kiinnostava ala tai opinnot, sekä opastaa miten sitoutua niihin ja viedä niitä eteenpäin. Suuntautumattomilla nuorilla ei usein ole tulevaisuuden suunnitelmia eivätkä he koe kiinnostusta oman elämänsä suunnittelua kohtaan. Työpaja työntekijän näkökulmasta nuoren ohjaaminen ja hänen kanssaan tehty työ riippuu hyvin paljon siitä, mihin näistä ”tyyppistä” nuori kuuluu.

Takkusen ja Heikkurin (2003) mukaan nuoren asennoituessa päämäärätietoisesti ohjaaminen koostuu usein nuoren elämänsuunnittelun tukemisesta, perustyötaitojen opettamisesta, neuvonnasta, töiden jakamisesta, tehtävien antamisesta sekä positiiivisen elämänasenteen tukemisesta. Toisinaan työ pitää myös sisällään asennekasvatusta, peruskäytöstapojen opettamista, ohjaamista työaikoihin, työsystemeihin sekä työssä pysymiseen. Motivaatiota kaipaavan nuoren omanarvontuntoa pyritään kohottamaan, tavoitteena on saada nuori itse ymmärtämään miten ja miksi elämässä

pitää olla tavoitteita ja miten niihin päästään, yhdessä nuoren kanssa koitetaan löytää se kipinä miten nuori voisi kiinnostua jostain (Takkunen & Heikkuri, 35-43, 2003.)

Työpaja nuorilla voi nuoresta iästään huolimatta olla jo rikollista taustaa, tällaisen nuoren kohdalla työ painottuu usein moraalisten perusteiden ja yhteiskunnallisiin perusasioihin kasvattamiseen, kuten miksi lakeja noudatetaan ja kuinka toimeentuloa voi hankkia laillisesti (Takkunen & Heikkuri, 35-43 2003.)

Pajatoiminnan katsotaan tarjoavan kokonaisvaltaista tukea nuoren elämään, koulutukseen ja työhön liittyvien valintojen suhteen se antaa myös kokonaisvaltaista sosiaalista tukea. Sosiaalisen tuen mekanismien katsotaan koostuvan vertaistuesta, pajojen ja sen yhteistyöverkoston palveluista sekä henkilökohtaisen ja aidon välittämisen ilmapiirin kokemisesta (Pietikäinen 2005, 231.)

3.4 Digitaaliset taidot

Digitaalisuuden syntyä tarkastellessa on matkattava ajassa aina 1990-luvun lamasta toipumisen alkuvaiheeseen. Internet esiteltiin Suomessa samalla kun kansainvälistyminen nostettiin yhdeksi avaintemaksi suomalaisten yritysten tulevaisuuden kannalta. Nokia alkoi menestyä ja sen rinnalla moni kumppaniyrityskin kansainvälistyi vähän kuin vahingossa.

Todellinen mullistus yksilön kannalta tapahtui kun matkapuhelimet mahdollistivat välittömän tiedonkulun ja tavoitettavuuden, maailma tuntui äkkiä paljon pienemmältä. Digitalisaatio oli tullut jäädäkseen muuttaen pysyvästi tiedon välityksen, tänä päivänä voimme seurata uutisia maailman joka kolkasta aivan yhtä helposti kuin omasta kotikaupungistamme (Filenius 2015,17.)

Juoksevien asioiden hoitaminen alkoi siirtyä pikkuhiljaa konttorista ja puhelimesta verkkoon ja itsepalveluun. Elektronisen kaupankäynnin läpimurto tapahtui vuosittuhannen vaihteessa ja synnytti ensin yksinkertaisten tuotteiden verkkokaupan. Internet toimi aluksi pääasiassa tuotetietojen, verkkomainonnan ja esitteiden alustana, tätä kautta tavoitettiin laajempi kohderyhmä ja säästettiin kustannuksissa.

Vaikka ensimmäiset suuret läpimurrot tapahtuivatkin rytinällä, katsotaan että yksilöihin nähden yritysten internetin haltuunotto tapahtui suhteellisen hitaasti. Asiakkaat oppivat nopeasti käyttämään internetiä merkittävänä tiedonhaun lähteenä, sekä erilaisina keskustelu ja kannanotto välineenä (Merisavo, Vesanen, Raulas & Virtanen 2006, 25-26.)

Teknologisen vallankumouksen edetessä huimaa vauhtia myös opetukselliset ja kasvatukselliset haasteet lapsi –ja nuorisotyössä, kodeissa ja kouluissa ovat kasvaneet samaa tahtia. Aikuisväestön tietotekniikan taidot ovat yleensä hallussa niin sanotusti ”perustasolla”, eli tekstinkäsittelyohjelman ja internetin sekä tietysti esimerkiksi työssä tarvittavien sovellusten käyttötaito löytyy. Lasten ja nuorten osaaminen on luonteeltaan erilaista kuin aikuisväestön, he osaavat käyttää laaja-alaisesti erilaisia internetin ja sosiaalisen median palveluita, unohtamatta erilaisia pelejä ja sovelluksia (Opetushallitus, digitaalisen osaamisen raportti, 2011.)

Opetushallituksen (2011) mukaan teknologian kehitys näkyy keskeisenä osana nuorten arjessa eri välineiden käyttötaidon hallinnassa, mutta samalla esimerkiksi työväline-sovellusten hallinnassa voi olla keskeisiä puutteita.

Yleisesti on huomattu, että aikuisten haasteena on pysyä nuorien perässä vapaa-ajan teknologian mullistuksissa, kun taas nuorilla osaaminen painottuu lähinnä viihdekäyttöön, kuten pelaamiseen ja sosiaalisessa mediassa surffailuun, tämä tekee heistä lähinnä digitaalisen teknologian kuluttajia. Voidaan kuitenkin havaita, että nuorten kiinnostus ja pysyminen teknologian kehityksen mukana sen suurkuluttajina on tuonut heille myös taitoja, kuten miten tuottaa tietoa itse, luovat omat harrastukset kuten kuvien muokkaus, bloggaus, vloggaus yms. Teknologia kannustaa nuoria myös oppimiseen ja ajatusten kehittelyyn. Digitaaliset käyttötaidot mahdollistavat nuorille myös laaja-alaista ymmärrystä ja osaamista teknologian luonteesta sekä sen mahdollisuuksista ja haasteista (Opetushallitus digitaalisen osaamisen raportti, 2011.)

Haasteina nuorten ja aikuisten välisessä digitaalisissa taidoissa pidetään käyttötaitojen erilaisuutta. Nuoret kokevat, että kouluissa käytettävä teknologia on usein van-

hanaikaista, sekä sen puitteissa tehdyt tehtävät vähemmän mielekkäitä verrattaessa vapaa-ajan teknologian innostaviin sosiaalista vuorovaikutusta lisääviin uudistuksiin. Koulun ja opetuksen keskeisin haaste teknologiaan nähden onkin tasapainoilla käytettävän teknologian ajantasaisuuden ja mielekkyyden sekä toisaalta sen kanssa, että kaikki opiskelijat oppisivat käyttämään teknologiaa työskentelyn ja luovien tehtävien sekä oppimisen työkaluna. Myös opettajien, kasvattajien ja ohjaajien katsotaan tarvitsevan jatkuvaa uudelleen kouluttautumista teknologian pariin pysyäkseen ammattialansa ajanhermolla (Opetushallitus digitaalisen osaamisen raportti, 2011.)

3.5 Digitaalinen nuorisotyö

Digitaalisesta nuorisotyöstä puhuttaessa tarkoitetaan digitaalisen median hyödyntämistä nuorten parissa tehtävässä työssä. Alati uudistuvat digitaalinen media ja teknologia haastavat yhteiskuntaa jatkuvasti uudennlaiselle työkentälle. Digitaalinen media tulee ymmärtää yhtenä tämän päivän toiminta- ja kasvuympäristönä koska se linkittyy kaikkiin nuoren elämänalueisiin (Tuominen Mediaseura, 2015.)

Tuomisen (2015) mukaan Digitaalista mediaa hyödyntävää nuorisotyötä ei pidä eristää omaksi työmuodokseen, internetin ollessa niin kokonaisvaltainen osa nuorten elämää, verkko- ja reaali maailma kulkevat käsi kädessä joten myös digitaalinen nuorisotyö pitäisi nähdä keskeisenä osana nykypäivän nuorisotyötä.

Kenen tahansa voidessa tuottaa sisältöä verkkoon, on myös nuorisotyössä oleellista huomioida vaarojen lisäksi mahdollisuudet kannustaa nuoria itseilmaisuuksiin. Tuottamalla sisältöjä itse nuoret kartuttavat mediataitojaan myös vastaanottajan näkökulmasta; kun joutuu itse miettimään kuvakulmia, rajaamista, leikkaamista, otsikointia ja niin edelleen, oivaltaa myös muiden tuottamien mediatekstien olevan erilaisten valintojen tulosta (Tuominen Mediaseura, 2015.)

Käsitellessämme aihetta ”digitaalisuus” nuoruuden viitekehityksessä, on oleellista nostaa esiin sosiaalinen media lähempään tarkasteluun. Sosiaalinen media eli ”some” on juurtunut yhteiskuntaamme sellaisella vauhdilla, että vanhempien ja koulun on vaikeaa pysytellä kehityksen perässä.

Forssin (2014) mukaan sosiaalinen media on tuonut paljon haasteita myös nuorille itselleen, lasten ja nuorten netinkäyttöön on liitetty julkisessa keskustelussa paljon riskitekijöitä; riippuvuudesta kiusaamiseen ja seksuaaliseen ahdisteluun.

Yleisimpiin nuorten riskikäyttäytymisen muotoihin lukeutuu myös nuorten kommunikointi ennestään tuntemattomien nettituttujen kanssa, nettikiusaaminen, anonyymit kommentoinnit ja toiminta, sekä huijaukset ja tietoturvaongelmat. Vaikka kotien mediakasvatus näyttääkin viime vuosina kehittyneen, suomalaisvanhemmista vain noin puolet suhtautuu lastensa netinkäyttöön aktiivisesti esimerkiksi seuraamalla lastensa käyttämiä nettisivuja ja keskustelemalla netin käyttöön liittyvistä asioista. Vanhemman velvollisuus huolehtia ja kasvattaa lapsensa ulottuu myös sosiaalisen median puolelle, ikärajoista huolehtiminen sekä asianmukainen keskustelu netin vaaroista edistää sosiaalisen median turvallista käyttöä (Forss, 2014, 55-57.)

Tuominen (2015) kertoo artikkelissaan Digitaalisuus nuorisotyössä; vastuullinen teknologian käyttö opitaan kotoa sekä koulusta, ohjaajien, kasvattajien sekä vanhempien ja kouluhenkilökunnan on tärkeää pysyä teknologian kehityksen mukana, pyrkien ymmärtämään sen monimuotoisuutta paremmin. Tärkeää on myös ottaa selvää erilaisista tavoista tuottaa mediasisältöjä, sekä hankkia tietoa miten teknisten laitteiden toimintaperiaatteita voisi ymmärtää paremmin. Useilla paikkakunnilla on mahdollista tutustua digitekniikan logiikkaan esimerkiksi erilaisten kurssien ja työpajojen kautta. Yksi hyvä tapa on harjoitella nuorten kanssa yhdessä, jaettu tieto on paras tieto, se houkuttelee nuoret myös matalankynnyksen osallistumiseen. Tulevaisuuden työelämän haasteitakin on odotettavissa nuorisotyön kentällä, kun työaika ja vapaa-aika sekoittuvat nykyistä enemmän keskenään (Tuominen Mediaseura, 2015.)

Monien työpaikkojen kankeat työaikakäytännöt eivät ainakaan vielä mahdollista kovin joustavia ratkaisuja myöskään nuorisotyön saralla. Verkkopalveluiden yleistymisen esimerkiksi nuorisotiloilla sekä työpajoilla asettaa omia haasteitaan työajalle, nuoren kanssa verkkopeliä pelatessa on tärkeää pitää mielessä onko nuorisotyöntekijä vai pelikaveri. Maalaisjärki on oleellisessa asemassa digitaalista nuorisotyötä tehtäessä (Tuominen Mediaseura, 2015.)

3.6 Yrittäjyystaidot ja työpajatoiminta

Yrittäjäliiikkeen synty paikantuu 1800-luvun lopulle, jolloin kädentaitoyrittäjyys sekä mestari- ja kisällitoiminta toimivat yrittäjyyden juurina. Tärkeä osa suomalaisen yrittäjyyden historiaa katsotaan olevan myös 1879 annettu elinkeinovapaus asetus, jonka mukaan suomen kansalainen sai harjoittaa lähes täydellisesti ”sitä tai niitä elinkeinoja, jotka hän hyväksi näkee”.

Ensimmäinen yrittäjien järjestö syntyi 1930-luvulla kauppiaiden toimesta, jotka yhdistivät voimansa oman elinkeinonsa takaamisen turvaksi. Elinkeinovapaus luo pohjan yrittäjyyteen myös nyky-Suomessa, Suomen Yrittäjät on toiminut vuodesta 1996 lähtien, jolloin yrittäjät keskittivät voimansa yhteen järjestöön. Samalla edeltävät järjestöt, vuodesta 1898 toiminut Pienteollisuuden Keskusliitto PTK ja vuodesta 1933 toiminut Suomen Yrittäjien Keskusliitto SYKL lakkautettiin (Suomen Yrittäjät 2016.)

Nykypäivänä yrittäjyyteen suhtaudutaan Suomessa myönteisemmin kuin ennen, työelämän itsenäisyyttä arvostetaan korkeammalle kuin pari vuosikymmentä sitten. Yrittäjyys myönteisyyteen katsotaan vaikuttavan myös epävarmemmaksi muuttuneet työmarkkinat, ennen turvallisuutta tarjonnut palkkatyö nähdään nyt kriittisemmässä valossa, joten myös yrittäjyyden riskit tuntuvat pienemmiltä, kertoo Suomen Yrittäjien kehittämispäällikkö Petri Rajaniemi (Savolainen 2012,9.)

Suomessa yrittäjyyden houkuttelevuus löytyy mahdollisuudesta työskennellä itsenäisesti, työn tuomasta vapaudesta sekä mahdollisuudesta vaikuttaa, oman ajankäytön hallinnasta, sekä mahdollisuudesta menestyä ja tehdä itsenäisiä päätöksiä (Yrittäjyys Suomessa – perustietoa yrittäjyysopetuksesta 2011, 7.)

Haittapuoliksi sen sijaan katsotaan ajoittava ja pakottava lainsäädäntö, verotus, asiakashankinta, tuotekehys, markkinointi ja myynti, hinnoittelu ja laskutus, yrittämisen ja perhe-elämän yhdistäminen sekä oma jaksaminen (Haanpää & Tuppurainen 2012, 7.)

Vaikka varsinaista yrittäjä persoonaa ei ole olemassa, on henkilöllä hyvä olla lähtökohtaisesti muutamia eteenpäin vieviä ominaisuuksia. Juvosen(2008, 32) mukaan yrittäjyyteen liitetään usein mielikuvatasolla erilaisia ominaisuuksia joita henkilöllä on

hyvä olla riittävän eteenpäin menemisen edellytyksenä. Tällaisia eteenpäin vieviä ominaisuuksia ovat esimerkiksi; innovatiivisuus, suoriutumismotivaatio, riskinottohalukkuus sekä itsenäisyys.

Innovatiivisuus voi olla kykyä reagoida luovasti tai tehdä asioita tavanomaisuudesta poikkeavalla tavalla, suoriutumismotivaatiosta taas kertovat usein aloitteellisuus, sinnikkyys, vastuunotto ja hyvä itsetunto. Riskinottohalukkuuden katsotaan näkyvän kykynä sietää epävarmuutta ja valmiutena ottaa toimeentuloon, ajanhallintaan ja jakamiseen liittyviä riskejä. Riskien tulee kuitenkin olla harkittuja ja hallittuja, sillä liiallisen riskinoton katsotaan lisäävän epäonnistumisen todennäköisyyttä. Itsenäisyys on yrittäjälle välttämätöntä, yrittäjänä päätökset tehdään itsenäisesti ja usein yksin. Itsenäisyyttä pidetään myös suurena motivaation lähteenä yrittäjyydelle, koska se mahdollistaa itsensä toteuttamisen työssä, josta itsenäinen ja aloitteellinen työote myös kumpuaa (Työ – ja elinkeinoministeriö 2016.)

Henkilökohtainen vastuu yrittäjänä voi olla pelottavaa, niinpä monet nuoret aloittavat yrittäjyyden polkunsa tiimiyrittäjinä. Kahden tai useamman henkilön muodostamassa tiimissä jokaisen henkilökohtaiset tiedot ja taidot tukevat ja täydentävät toisiaan ja vastuu jakaantuu tasapuolisesti jokaiselle. Harperin (2008) mukaan tässä yrittäjyyden muodossa oleellista on sitoutuneisuus yhteisiin tavoitteisiin ja yhteiseen toimintamalliin, tiimissä jäsenten erilaisuus tuo toimintaan joustavuutta ja parantaa kilpailukykyä, tiimiyritysten katsotaankin olevan kasvusuuntautuneempia, innovatiivisempia ja kansainvälisempiä kuin yksin perustettujen ja johdettujen yritysten (YVI Tiimiyrittäjyys 2016.)

Yrittäjyyden mahdollisuuksista huolimatta voidaan tutkimusten valossa todeta, että palkkatyö osoittautuu nuorille käytännössä kuitenkin houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi kuin riskialtis yrittäjän ammatti (Haanpää & Tuppurainen 2012, 9.)

Nuorten mahdollisuuksia oppia yrittäjyystaitoja on pyritty parantamaan ja tukemaan esimerkiksi erilaisten työpajamuotojen kautta. Nuorten yrittäjyyspajoilla opetellaan yhdessä, ja työstetään työpajatyypillisesti viikon aihetta annettujen tehtävien kautta valmentajan ohjauksessa. Yrittäjyyspajojen tavoitteena on opettaa nuorelle yrityksen perustamiseen liittyviä toimia kuten taloutta, myyntiä ja markkinointia sekä yritystoi-

minnan verkostoja. Työpajoilla saattaa vieraila asiantuntijoita rahoitus- ja vakuutus-alalta sekä yrittäjiä ja verkostojen edustajia, tarvittaessa nuoren on mahdollista saada henkilökohtainen yritysmentori joka tukee nuorta. Yrittäjyyspajan tavoitteena on, että pajasta lähtiessään jokaisella on valmis liiketoimintasuunnitelma (Suomen Yrittäjäopisto 2016.)

Koska työpajanuoret ovat taustoiltaan ja motivaatioiltaan erityyppisiä on tämä otettava huomioon toiminnan suunnittelussa. Oma-aloitteisuutta, tavoitteellisuutta sekä yrittäjämäistä asennetta joudutaan usein hakemaan nuorten keskuudesta, tästä johtuen ryhmien kanssa lähdetäänkin liikkeelle usein ruohonjuuritasolta. Työpaja toimii monelle nuorelle omien vahvuuksien löytämisen, sekä oman paikkansa löytämisen alustana yhteiskunnassa (Valtakunnallinen työpajayhdistys RY 2009.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyömme on selkeästi tutkimus, työhön liittyy myös toiminnallisia osia haastatteluaineistoa kerätessä, mutta itse työ on tutkimuksellinen. Opinnäytetyössämme olemme lähestyneet kehittämistyötä kahdesta eri näkökulmasta, jotka eivät poikkea toisistaan olennaisesti, vaan tukevat toisiaan tässä työssä. Työn menetelmiksi valikoituivat kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus sekä monimenetelmällinen tutkimus.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavan kohteen tai aiheen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullinen tutkimus on tutkimustyyppiltään empiiristä eli kokemusperäistä, ja laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan havaintoaineistoa kokemuksellisen analyysin kautta. Yleisimmät laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, havainnointi, kysely ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto (Tuomi & Sarajärvi 2009, 22, 71.)

Tässä opinnäytetyössä tiedonkeruumenetelmänä käytetään puolistrukturoitua teemahaastattelua, joka tehtiin työpajoille, joilla on PAIKKO- työkalut käytössään, sekä ajantasainen PAIKKO- raportti tehtynä. Aiemmin työssä käsitellyn uuden valtakunnal-

lisen opetussuunnitelman myötä myös ammatillisten opintojen rakenteet ovat kokeneet uudistuksia, tämän vuoksi myös PAIKKO- raportit on uusittu ja tutkimuksen aineisto on kerätty sellaisilta työpajoilta, joissa uusimmat raportit ovat käytössä.

Monimenetelmäisyydessä voidaan käyttää saman tutkimusongelman ratkaisuun useita erilaisia tutkimusmenetelmiä. Työssämme monimenetelmäisyys tarkoittaa sitä, että laadullisen tutkimuksen lisäksi työ sisältää empiirisen tutkimuksen piirteitä, eli pyrimme tekemään konkreettisia havaintoja tutkimuskohteesta saadaksemme analysoitavia tutkimustuloksia. Empiirisessä eli kokemukseen perustuvassa tutkimuksessa keskiössä on konkreettinen ja koottu tutkimusaineisto, joka toimii kaiken tekemisen lähtökohtana. Empiirisessä analyysissa aineiston keräämis- ja analyysitavat korostuvat, tutkimusta ei voida toteuttaa ilman keräys- ja analyysimetodin kuvailua. Kuvailu on oleellinen osa tutkimusta ja antaa lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkimusta. Laadullinen tutkimus on tyypiltään empiiristä eli nämä kaksi liittyvät vahvasti toisiinsa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 21.)

Tutkimusmenetelmiä pohtiessamme päädyimme rajaamaan menetelmät laadulliseen sekä empiiriseen tutkimukseen, jotta työstä tulisi mahdollisimman selkeää ja se palvelisi parhaiten työn tilaajan tarpeita.

4.1 Teemahaastattelu

Työn aiheen selkiytyessä oli alusta asti selvää, millä tavalla lähdemme aihetta työstämään. PAIKKO toimii tiiviissä yhteistyössä työpajojen kanssa ja sen luomat työkalut ovat käytössä suurella osalla Keski-Suomen työpajoista. Menetelmiä pohtiessamme oli jo selkeää, että lähdemme keräämään tutkimusaineistoa suoraan työpajoilta, joissa on parhaiten tietoa ja osaamista aiheesta.

Tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu, jossa haastattelukysymykset ovat osittain tarkkoja kysymyksiä, joissa ei ole tulkitsemisen varaa ja suurimmaksi osaksi avoimia kysymyksiä, joihin haastateltava voi vastata hyvin vapaasti. Teemahaastattelulla pystytään hakemaan vastauksia erilaisiin ongelmiin ja tutkimaan erilaisia ilmiöitä. Tutkiessamme digitaalisten taitojen ja yrittäjyyden näky-

vyyttä ja kehittämismahdollisuuksia työpajatoiminnassa, tutkimme ilmiötä, ja tutkimuskysymys on yksinkertainen; näkyvätkö digitaaliset taidot, yrittäjäyys ja oma-aloitteisuus työpajatoiminnan arjessa ja onko niitä mahdollisuus tunnistaa ja kehittää? (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.)

Teemahaastattelussa edetään tietynlaisten etukäteen valittujen keskeisten teemojen tai teeman ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa korostuu ihmisten tulkinta asioista, heidän asioille antamansa merkitykset sekä miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

On maku- ja myös laadullisen tutkimuksen perinteisiin liittyvä kysymys – pitääkö kaikille haastateltaville esittää kaikki suunnitellut kysymykset, onko ne esitettävä tietyssä järjestyksessä ja pitääkö sanamuotojen olla jokaisessa haastattelussa samat. Yhdenmukaisuus riippuu teemahaastattelulla toteutettavasta tutkimuksesta. Tässä opinnäytetyössä haastattelu ei vaatinut täydellistä yhdenmukaista kaavaa, mutta jotkut haastattelukysymykset olivat strukturoituja ja haastattelun analysointia helpotti se, että kysymykset olivat kaikille haastateltaville samat, joissakin tilanteissa tarkentavat kysymykset jätettiin pois, koska vastaus oli saatu jo aiemmin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Teemahaastattelun tarkoituksena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen ja tutkimustehtävän mukaisesti, etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen joka tarkoittaa tutkittavasta ilmiöstä jo tiedossa olevaan tietoon. Haastattelussa on tärkeintä saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73, 75.)

Tässä työssä se tarkoittaa, että haastattelun kysymykset on koottu digitaalisten taitojen, yrittäjäystaitojen ja oma-aloitteisuuden teemojen ympärille niin, että alun strukturoidut peruskysymykset, kuten työpajan valmennettavien määrä ja ikä, johdattelevat kohti opinnäytetyön teemaa.

4.2 Haastattelukysymykset

Haastattelukysymyksiä työpajoille laadittaessa saimme apua PAIKKO- työntekijöiltä, joilta tuli hyviä ehdotuksia haastattelurungon sisältöön ja kysymysten esittämisjärjestykseen.

Haastattelu sisältää yhteensä viisitoista kysymystä, joista ensimmäiset yhdeksän ovat strukturoituja työpajan toimintaa hahmottavia kysymyksiä, kuten työpajan toimintatapojen, tavoitteiden ja oppimismahdollisuuksien kartoittaminen sekä ikäjakauman, ohjaajien- ja ohjattavien määrän ja työpajajakson pituuden selvittäminen. Nämä peruskysymykset antavat haastattelijalle yleiskuvauksen jokaisesta työpajasta ja ovat tärkeitä haastatteluiden analysointivaiheessa, jolloin käydään läpi jokaisen työpajan yksilölliset piirteet. Viisitoista kysymystä saattaa kuulostaa suurelta määrältä, mutta haastateltavien työpajojen määrään suhteutettuna, ei kysymyksiä ole liikaa, emmekä olisi yhtään kysymystä haastattelusta osanneet jättää pois.

Työpajojen perustietoa kartoittavien kysymysten lisäksi haastattelu sisältää syventäviä kysymyksiä, jotka liittyvät alun strukturoituja kysymyksiä syvemmin opinnäytetyön aiheeseen. Syventäviä kysymyksiä ovat; käytetäänkö työpajalla PAIKKO:a ja miten aktiivisessa käytössä se on (asteikolla 1-5)? Lisääkö työpajatoiminta osallisuutta ja miten se näkyy työpajajakson aikana? Miten työpajajakson merkitys näkyy avaintaitojen kehityksessä? Näkyvätkö digitaalisuus, yrittäjyys ja oma-aloitteisuus työpajalla, miten? Onko edellä mainittuja taitoja mahdollisuus tunnistaa työpajalla, millä tavoin? Onko työpajatoiminnassa mahdollista kehittää avaintaitoja?

Näillä kysymyksillä halusimme kartoittaa avaintaitojen näkyvyyttä, tunnistettavuutta sekä kehittämismahdollisuuksia työpajoilla. On oleellista selvittää, millaisessa roolissa kyseiset avaintaidot ovat työpajoilla, jotta näitä taitoja on mahdollista tunnistaa sekä kehittää. Osallisuudesta kysyessä voi mitata myös oma-aloitteisuutta, työpajatoiminnan voisi ajatella lisäävän osallisuutta automaattisesti, tähän halusimme kuitenkin olettamuksen sijaan oikean vastauksen.

Haastattelutilanteen päättyessä kysyimme vielä lopuksi, syntyikö haastattelun edessä kehittämisideoita omassa työyhteisössä.

4.3 Haastattelun toteutus työpajaympäristössä

Teemahaastattelu alkoi oikeiden kysymysten pohtimisella, minkälainen tieto on tarpeellista ja millä tavoin saamme kerättyä mahdollisimman ajantasaista ja tarkkaa tietoa aiheesta. Kysymyksiä pohdittiin yhdessä työn tilaajan kanssa ja saimme kattavan määrän kysymyksiä paperille, josta valittiin keskeisimmät. Haastatteluiden analysointia hankaloittaa, jos kysymyksiä on liian paljon tai yksittäiset kysymykset ovat liian laajoja. Halusimme tehdä haastattelusta sellaisen, ettei analysointi vie liikaa aikaa ja voimavaroja, vaikka se todella tärkeäksi koettiin työn onnistumisen kannalta.

Teemahaastattelut sovittiin suoraan työpajojen valmentajien kanssa ja haastattelut toteutettiin työpajaympäristöissä. Koemme, että haastatteluympäristö vaikutti haastattelun sujuvuuteen suuresti, haastateltavat olivat rentoja tutussa ympäristössä, sekä haastattelija pääsi samalla tutustumaan työpajoihin ja näkemään konkreettisesti, minkälaista työtä pajoilla tehdään.

Haastattelutilanteet poikkesivat toisistaan eri paikoissa, osittain paljonkin. Koemme saaneemme kaikilta työpajoilta arvokasta tietoa ja joillakin pajoilla käydessä oli ilo huomata, miten kehittämisideoita syntyi haastattelun edetessä.

Teemahaastattelut toteutettiin yhteensä yhdeksältä työpajalla, jotka käyttävät PAIKKO-työkaluja ja joilla on uusien PAIKKO-raportti tehtynä. Haastateltavat työpajat valikoituivat uusien raporttien lisäksi sen mukaan, missä on pienikin mahdollisuus tunnistaa digitaalisia taitoja, yrittäjäystaitoja sekä oma-aloitteisuutta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA TULOKSIA

Haastattelimme opinnäytetyötä varten yhteensä kahdeksaa työvalmentajaa yhdeksältä eri työpajalta. Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluita, lukuun ottamatta yhtä haastattelutilannetta, jossa haastateltavana oli kaksi työvalmentajaa yhtä aikaa.

Teemahaastattelussa kysymykset oli jaettu kahteen eri osioon; yleisiin työpajaa koskeviin kysymyksiin sekä syventäviin opinnäytetyön teemaan johdatteleviin kysymyksiin, yhteensä haastattelukysymyksiä oli 15.

Haastateltavien pienehkö määrä ei merkitse sitä, että aineistoa olisi vähän (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135.) Haastattelut olivat kestoltaan puolesta tunnista tuntiin, riippuen haastateltavasta henkilöstä. Aineistoa kultakin haastattelukerralta kertyi varsin hyvin. Haastattelujen analysointia aloittaessa oli mietittävä millä tavoin saatua materiaalia lähtee purkamaan.

Merkityksen tiivistäminen haastatteluaineistossa on oleellista ja tarkoittaa, että haastateltavan esiin tuomat merkitykset puetaan lyhyenpään sanalliseen muotoon (Hirsjärvi, Hurme, 2008, 137.)

Analyysi tarkoittaa, että kokonaisuutta erittelemällä saavutetaan tarkempi käsitys tutkitusta kokonaisuudesta. Analyysin perustana toimii aineiston kuvaileminen. Kuvaileminen merkitsee sitä, että pyritään kartoittamaan henkilöiden, kohteiden tai tapahtumien piirteitä tai ominaisuuksia. Olennaisena osana analyysia toimii aineiston luokittelu, joka luo pohjan, jonka varassa haastattelun aineistoa voidaan myöhemmin tulkita, tiivistää sekä yksinkertaistaa. Luokitellessa aineistoa jäsenämme aineiston eri osia toisiinsa. Luokittelussa apuna on käytetty teemahaastattelun runkoa, jossa kysymykset on selkeästi luokiteltu. Luokittelun lisäksi analysointitapana olemme työssämme käyttäneet teemoittelua, joka tarkoittaa, että haastatteluaineiston analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle (Hirsjärvi & Hurme 2008, 145, 147, 173.)

5.1 Teemahaastattelun tuloksia

Työpajat, joissa teemahaastattelut toteutettiin, poikkeavat toisistaan osittain hyvin paljon. Työpajojen toimintaan kuuluu projektityötä, kahvilatoimintaa, myyntityötä, siivous- ja keittiötyötä, graafista mediapalvelua, puutöitä ja erilaisia käsitöitä, luonto- ja eläinavusteista tekemistä, arjen perustaitojen opettelua sekä elämänhallintaa.

Työpajojen toiminnan tavoitteet olivat osittain yhteneviä kaikilla pajoilla. Työpajoilla toiminta on muuntuvaa ja alati kehittyvää, on hyvä tiedostaa, että työpajat- ja näin ollen myös niiden tavoitteet ovat erilaisia. Kaikille haastateltaville työpajoille yhteisiä tavoitteita on aktivoida valmennettavia, tarjota mielekästä työtä ja työvalmennusta, saattaa elämässä eteenpäin ja tuoda rytmiä arkeen, auttaa työ- tai opiskelupaikan löytymisessä, ehkäistä syrjäytymistä ja vahvistaa itsetuntoa. Lisäksi haastatteluissa mainittiin tavoitteeksi tukea nuorten työllisyysvalmiuksia sekä pystyä tuomaan valmennettavien omat vahvuudet esille valmennuksen aikana.

Osana teemahaastattelua kartoitettiin, millaisia taitoja työpajoilla on mahdollista oppia, yhteneväisyyksiä löytyy tästäkin paljon pajojen välillä, myös eroavaisuuksia ja pajakohtaisia yksilöllisiä piirteitä on huomattavissa. Kaikilla työpajoilla on mahdollisuus oppia sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja, kehittää itsetuntemusta, oppia tiimityöskentelyä sekä työyhteisössä toimimista ja elämänhallintaa. Pajakohtaisesti on mahdollista oppia erilaisia kädentaitoja, markkinointia, yrittäjäyyttä, palvelualaan liittyviä taitoja sekä ohjaustaitoja.

Työpajoilla, joilla teemahaastattelut tehtiin, valmentautujien ikäjakauma oli osassa paikoista erittäin laaja ja osa pajatoiminnasta on suunnattu nuorille alle 29-vuotiaille. Keskimäärin ikäjakauma työpajoilla on 17- vuotiaasta noin 60-vuotiaaseen, pieni osa toiminnasta on suunnattu ainoastaan nuorille. Näin laaja ikäjakauma kertoo siitä, että toiminnassa on mukana hyvin eri elämäntilanteissa olevia valmentautujia, esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa olevia. Työpajatoimintaan osallistuu keskimäärin 5-15 valmentautujaa päivittäin, kävijämäärä vaihtelee viikonpäivästä sekä valmentautujan henkilökohtaisesta suunnitelmasta riippuen. Haastatelluilla pajoilla yhden työpajajakson kesto on 10 viikosta 8 kuukauteen, työpajajakson pituus määräytyy valmentautujan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan, ja sitä voidaan tarvittaessa jatkaa. Yleensä kuntouttavan työtoiminnan valmentautajat ovat työpajatoiminnassa mukana pidempään kuin esimerkiksi nuoret.

Haastateltavilla työpajoilla työvalmentajien määrä vaihteli yhdestä valmentajasta seitsemään, keskimäärin valmentajia työpajalla on kaksi. Työvalmentajien asiakasmäärät vaihtelevat myös paikasta riippuen hyvin paljon, yksilövalmennuksessa saat-

taa yhdellä valmentajalla olla vastuullaan 20 valmentautujaa, kun taas ryhmässä valmentautujien määrä on keskimäärin 8.

Tiedustelimme haastattelun aikana työpajojen valmentajilta, miten aktiivisesti he käyttävät PAIKKO- työkaluja, pyysimme kuvaamaan aktiivisuuden asteikolla 1-5, jotta saimme selkeät vastaukset. Haastatelluista valmentajista suurin osa kertoi käyttävänsä PAIKKO:a kiitettävästi (4-5). Kolmen työpajan kohdalla PAIKKO ei ole käytössä kovin aktiivisesti, koska valmentajat kokevat, että kohderyhmä joka hyötyisi PAIKKO:n käytöstä, on hyvin pieni tai sellaista ei tällä hetkellä ole.

Haastattelun aikana halusimme saada selville lisääkö työpajatoiminta valmentautujan osallisuutta, tähän saimme hyvin yhtenäisen vastauksen, kaikki työvalmentajat olivat sitä mieltä, että työpajatoiminta lisää osallisuutta; itseluottamus lisääntyy, valmentautujien koko olemus muuttuu pajajakson aikana rohkeammaksi ja he sitoutuvat toimintaan, aktiivisuus sekä oma-aloitteisuus lisääntyy ja sosiaaliset taidot karttuvat.

Opinnäytetyömme käsittelee digitaalisten taitojen, yrittäjyyden ja oma-aloitteisuuden tunnistamista sekä kehittämistä työpajatoiminnassa, nämä taidot kuuluvat jo aiemmin työssä mainittuihin avaintaitoihin. Työn kannalta on oleellista tietää, miten työpajajakson merkitys näkyy näiden avaintaitojen kehityksessä.

Avaintaitojen kehitys näkyy työpajatoiminnassa yrittäjämäisenä asenteena, valmentautajat osaavat myös käyttää erilaisia internet palvelimia, sovelluksia ja medianlukutaitoa hyväkseen. Työpajan tietokoneella opetellaan digitaalisia taitoja, kuten word- ja excel-ohjelmien käyttöä sekä työnhakua verkossa ja CV:n tekoa. Usealla työpajalla nousi esille, että nuoret ovat digitaalisilta taidoiltaan vanhempia valmentautujia huomattavasti edellä ja osa nuorista on todella osaavia. Osalla työpajoista harjoitellaan digitaalisuuteen liittyviä arjessa tarvittavia perustaitoja, kuten sähköpostin käyttöä, verkkopankissa asiointia ja työnhakua.

Oma-aloitteisuus nousi yhdeksi tärkeimmistä asioista, joka toiminnassa kehittyi ja se näkyy valmentautujissa rohkeutena tehdä valintoja sekä itsetunnon ja sosiaalisuuden kasvamisena.

Yrittäjyystaitojen kehittäminen on mahdollista osalla työpajoista; toimintaa kehitetään valmentautujien aloitteesta ja sisäinen yrittäjyys kasvaa, näissä paikoissa kävi ilmi, että digitaalisten taitojen kehitys ei niin vahvasti ole näkyvissä tai ne kehittyvät ”siinä sivussa”. Osa valmentajista on kuitenkin sitä mieltä, että yrittäjyyteen ei valmentautujilla ole kiinnostusta eikä yrittäjyystaitoja näin ollen ole mahdollisuutta monipuolisesti kehittää.

Kysyimme haastateltavilta työvalmentajilta, millä tavoin digitaaliset taidot, yrittäjyys sekä oma-aloitteisuus näkyvät työpajatoiminnassa ja analysoidessa näitä vastauksia korostui, että oma-aloitteisuus näkyy vahvasti lähes kaikessa toiminnassa työpajoilla. Yrittäjyystaidot ja yrittäjähenkisyys näkyy innostuneisuutena, luovuutena, oma-aloitteisuutena, rohkeutena ja uusina ideoina. Työpajoilla koettiin, että digitaaliset taidot eivät pajatoiminnassa ole niin selvästi näkyvissä, kuin oma-aloitteisuus ja yrittäjyys. Digitaalisiin perustaitoihin, kuten mobiililaitteiden ja hakupalvelimien hallitsemiseen, ei kiinnitetä huomiota tai taidot näkyvät pienemmässä mittakaavassa suurella osalla haastatelluista työpajoista. Ainoastaan yhdellä työpajalla digitaaliset taidot näkyvät vahvemmin kuin yrittäjyys ja oma-aloitteisuus.

Avaintaitoja on mahdollisuus tunnistaa kaikilla haastatteluun osallistuneilla työpajoilla; etenkin oma-aloitteisuutta ja yrittäjyyttä on mahdollista tunnistaa. Digitaaliset taidot koettiin haastavammaksi tunnistaa, koska niitä käytetään toiminnassa vähemmän, poikkeuksena sellaiset pajat, joilla digitaaliset taidot ovat päivittäisinä työkaluina, joita haastateltaviin työpajoihin lukeutui yksi. Mahdollisuus tunnistaa näitä taitoja riippuu hyvin paljon valmentautujan henkilökohtaisista ominaisuuksista. Osalla työpajoista digitaalisten- ja yrittäjyystaitojen tunnistamista ei välttämättä tapahdu, vaan valmennettavia pyritään aktivoimaan arjen perusaskareisiin, totuttamaan arkirytmiin sekä vahvistamaan työelämävalmiuksia, jolloin oma-aloitteisuus kasvaa.

Kaikki työpajavalmentajat kokevat, että avaintaitoja on mahdollista kehittää toiminnassa melko tasapuolisesti. Yrittäjyyttä ja digitaalisia taitoja on mahdollista kehittää monipuolisesti valmentautujien toiveiden mukaisesti. Oma-aloitteisuus on tärkeä taito, jota on mahdollista jokaisen valmentautujan kehittää toiminnassa.

Haastatteluiden lopuksi kysyimme, heräsikö valmentajille kysymyksiä tai sellaisia ajatuksia, joilla toimintaa voisi kehittää näiden avaintaitojen suhteen eteenpäin. Digitaalisiin taitoihin halutaan kiinnittää tulevaisuudessa huomiota enemmän ja pyrkiä valmentautujien kiinnostuksen mukaan järjestämään esimerkiksi valmennusta, jossa taitoja voi opetella tai harjaannuttaa. Yhtenä kehitysehdotuksena on tietokoneen hankkiminen kyseiselle työpajalle, jotta valmentautajat voivat opetella digitaalisia taitoja. Yrittäjyystaitoja halutaan tuoda työpajatoiminnassa nykyistä enemmän esille; valmennettaville voisi järjestää infotilaisuuden yrittäjyydestä ja kertoa selkeästi, minäkalaisia ominaisuuksia yrittäjämäiseen asenteeseen kuuluu ja sanoittaa termi yrittäjyys arkikielelle. Työpajoilla pohdittiin myös asiakkaiden elämänlaadun ja –hallinnan parantumista, miten sitä voisi mitata työpajajakson aikana? Lisäksi mietittiin, miten avaintaitoja olisi mahdollisuus tunnistaa vielä tarkemmin.

5.2 Tutkimustulosten arviointi

Yhteenvetona sanottakoon; haastatteluiden perusteella tutkimuksessa kävi ilmi, että opinnäytetyössä käsiteltävät avaintaidot näkyvät työpajatoiminnan arjessa, oma-aloitteisuus ja yrittäjyys näkyvät paja-arjessa digitaalisia taitoja useammin tai niihin kiinnitetään enemmän huomiota. Työelämän avaintaitoja on mahdollista tunnistaa kaikilla työpajoilla, tässäkin korostuvat oma-aloitteisuus sekä yrittäjyys.

Työvalmentajat kokivat, että avaintaitoja, kuten digitaalisuutta ja yrittäjyyttä on mahdollista kehittää työpajatoiminnassa monipuolisesti, oma-aloitteisuuden katsottiin kehittyvän toiminnassa ”itsestään”. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki valmentautajat pystyvät kehittymään oma-aloitteisiksi, vaan on yksilöllistä, miten työvalmennus koetaan. Osalle työpajatoimintaan osallistuvista valmentautujista on saavutus pystyä osallistumaan toimintaan ja pitämään kiinni arkirutiineista. Näin ollen ei voida olettaa, että avaintaidoissa tapahtuisi kehitystä kaikkien kohdalla.

Opinnäytetyötä varten haastateltavat työpajat olivat toiminnoiltaan erilaisia, kaikille yhteistä oli kuitenkin PAIKKO- työkalujen käyttö ja suurella osalla työpajoista PAIKKO olikin aktiivisessa käytössä.

Haastatteluita toteuttaessa oli ilo huomata, kuinka monelle työvalmentajalle haastattelu antoi uusia näkökulmia työhön sekä synnytti ajatuksia, miten toimintaa voisi mainittujen avaintaitojen osalta kehittää.

Kehitysjatoksina muun muassa; digitaalisten taitojen erillinen valmennus, tietokoneen hankinta työpajalle, yrittäjyydestä kertominen ymmärrettävästi valmentautujille, osuuskuntainfon pitäminen pajatoiminnassa ja omatoimisuuden vahvistaminen.

5.3 Tulosten hyödynnettävyys PAIKKO:ssa

Haastattelututkimuksen tulokset ovat suoraan PAIKKO- hankkeen käytössä ja hyödynnettävissä. PAIKKO on mukana kansainvälisessä Key Tutors- hankkeessa, joka tutkii erilaisten avaintaitojen tunnistamista työpajatoiminnassa kansainvälisesti ja tukee työpajatoiminnassa työskentelevien avaintaitoihin liittyvää osaamisen kehittymistä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on työn tilaajan puolesta kartoittaa, miten yrittäjyys, oma-aloitteisuus ja digitaaliset taidot näkyvät ja miten niitä voi tunnistaa työpajatoiminnassa Keski-Suomen alueella.

Haastattelututkimusta tehdessä syntyi myös hyviä ajatuksia siitä, miten näitä avaintaitoja ja niiden tunnistamista voisi kehittää työpajoilla ja miten työvalmentajilla olisi mahdollisuus kehittää toimintaa.

Opinnäytetyö antaa lukijalleen tietoa laajasti työpajatoiminnasta, avaintaidoista sekä selkeän ja ytimekkään kuvauksen PAIKKO- hankkeesta, joka on hyödynnettävissä esimerkiksi uuden henkilön, kuten harjoittelijan, perehdyttämisessä.

6 OPINNÄYTETYÖN ANTIA

Oppimista ja osaamisen tunnistamista voi tapahtua nykyään muuallakin, kuin kouluympäristössä, tämän vuoksi opinnäytetyömme aihe on tärkeä ja PAIKKO- työkalujen käyttö sekä erilaisten oppimisympäristöjen tunnistaminen on ajankohtaista.

Opinnäytetyön teemahaastatteluiden pohjalta digitaaliset taidot, oma-aloitteisuus ja yrittäjyys näkyvät työpajatoiminnassa ”perustason” taitoina, joillakin työpajoilla perustasoa heikompina taitoina. Avaintaitojen tunnistamiseen ei tältä pohjalta tarvita erillistä mittaristoa, vaan näitä taitoja on mahdollista tunnistaa PAIKKO- mallin avulla.

Haastatteluiden analysoinnin jälkeen saimme käsityksen, että etenkin digitaalisten perustaitojen opetteluun monella työpajalla olisi tarvetta, tätä olisi hyvä mahdollisesti jatkossa kehittää. Myös yrittäjyyteen liittyviä kehitysajatuksia tuli ilmi haastatteluiden aikana, yksi tärkeimmistä oli yrittäjyydestä kertominen valmentautujille ”heidän kielellään” eli yrittäjyyteen liittyvistä perusasioista ja tarvittavista ominaisuuksista kertominen selkeästi.

Työpajatoiminnassa on haastatteluaineiston perusteella tarvetta avaintaitoihin liittyvälle keskustelulle ja mahdolliselle kehittämiselle. Edellä mainittuja kehitysajatuksia saimme suoraan työpajoilta, joissa on jatkossa hyvä käydä keskustelua avaintaitoihin ja niiden kehittämiseen liittyen. Tässä työssä on mainittu työpajan tämänhetkisiä kehittämisaikatuksia avaintaitoihin liittyen, työn tilaajan on mahdollista jatkojalostaa näitä ajatuksia ja käydä työpajojen työvalmentajien kanssa keskustelua ideoiden toteutuksesta.

Opinnäytetyömme sisälsi monia liikkuvia osia, jotka koimme haastaviksi työn edessä. PAIKKO käsitteenä oli meille uusi ja sen sisäistämiseen meni aikaa. PAIKKO-hankkeen kirjoittaminen selkeään ja helposti ymmärrettävään muotoon oli haasteellista, myös lähteiden saatavuus oli rajallista, koska PAIKKO- ja Key Tutors-hankkeista aiemmin tuotettua materiaalia on suppeasti olemassa. Työpajoilta keräämämme haastattelumateriaali oli työn onnistumisen kannalta todella arvokasta. Haastattelutilanteet työpajaympäristössä olivat aiheen kokonaisuuden hahmottamisen kannalta tärkeitä ja kehittäviä.

PAIKKO- projektityöntekijät olivat korvaamattomana tukena työn eri vaiheissa, saimme hyviä neuvoja ja rakentavaa palautetta aina tarvittaessa, yhteistyö työn tilaajan kanssa oli sujuvaa.

6.1 Tavoitteiden saavuttaminen

Tavoitteenamme oli tarjota monipuolinen raportti avaintaitojen merkityksestä ja kehittämismahdollisuuksista työpajoilla, sekä kartoittaa työn tilaajalle PAIKKO- työkalujen käytettävyyttä työpajaympäristössä.

Tutkimushaastattelun avulla saimme kerättyä tietoa työpajoilta melko monipuolisesti. Haastateltavia työpajoja olisi voinut olla kuitenkin vielä enemmän, jotta tutkimukseen olisi saatu lisää syvyyttä. Haastateltavat työpajat ja niiden toiminnot olivat sisällöltään erilaisia, joten näin ollen myös haastattelumateriaalista tuli monipuolista. Tärkeää haastatteluiden antia oli työpajoilta saadut kehitysajatukset.

Opinnäytetyön työstäminen parin kanssa toi omat haasteensa, työn kokoamisvaiheessa pohdimme, jäivätkö teoria ja kehittämistyö hieman irrallisiksi toisistaan. Haasteista huolimatta opinnäytetyön tekeminen oli opettavaista ja antoisaa, sekä tutustutti tekijänsä aiheeseen, josta tekijöillä ei juuri ollut aiempaa kokemusta. Tästä näkökulmasta tarkastellen olemme lopputulokseen tyytyväisiä.

LÄHTEET

- Filenius, Marko 2015. Digitaalinen asiakaskokemus, Menesty monikanavaisessa liiketoiminnassa. Jyväskylä: Docendo Oy
- Forss, Marko 2014. Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki: GBS Group
- Haanpää, Leena & Tuppurainen, Simo 2012. Nuoret yrittävät, Vastuullisuus, joustavuus ja mahdollisuudet yrittäjyydessä.
- Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 122. Helsinki: Hakapaino.
- Hassinen, Markku 2004. Starttipaja Aapinen. Työpajatoiminnan, yksilövalmennuksen ja palveluohjauksen kehityskulku sekä nykytila Suomessa. Valtakunnallinen työpajayhdistys & Balanssi Akatemia. Helsinki : Edita Prima Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: University Press Oy Yliopistokustannus.
- Juvonen, Marko, Korhonen, Heikki, Ojala, Veli Matti, Salonen, Tero & Vuori, Heli 2008. Yrityksen riskienhallinta. Helsinki: Yliopistopaino
- Jyväskylän yliopisto 2016. a.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Jyväskylän yliopisto 2016. b.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/monimenetelmaysyys>
- Jyväskylän yliopisto 2016. c.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/empiirinen-tutkimus>
- Järvelä, Sampo & Joutsu, Else & Koskela, Virpi & Natri, Tommi 2008. Starttivalmennus. Taiteen tekemisen keinoin kohti elämää. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Tampere: Juvenes –Paino Oy
- Komonen, Katja 2007. Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona. Teoksessa Hoikka-la, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusseura
- Kortelainen, Ilmari 2008. Viitattu 8.9.2014
<http://www.filosofia.fi/node/4045>
- Mediaseura, 2015. Raportti Miten digitaalista mediaa käytetään nuorisotyössä kymmenen vuoden päästä –juhlavuosi kirjoitus Tuominen Suvi (toim.) viitattu 15.6.2015
<http://www.mediakasvatus.fi/miten-digitaalista-mediaa-kaytetaan-nuorisotyossa-kymmenen-vuoden-paasta/>
- Merisavo, Marko & Vesanen, Jari & Raulas, Mika & Virtanen, Ville, 2006. Digitaalinen markkinointi. Helsinki: Talentum.

Nuorisotilastojen verkkosivut 2016.

www.nuorisotilastot.fi

Nuorten yhteistakuu, Työ –ja elinkeinoministeriön raportti, 2013. Viitattu 15.3.2012.

https://www.tem.fi/files/32290/TEMrap_8_2012.pdf

Nuorisotakuu, Nuorten työpajat 2016. Viitattu 8.5.2016.

http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/jotain_muuta/tyopajalla_kiinni_toimintaan

OPM, 2004:37. Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Helsinki. Viitattu 23.11.2004.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_221_tr37.pdf?lang=fi

OPM, 2005:33. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. Helsinki. Viitattu 16.11.2005.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_270_tr33.pdf?lang=fi

Opetushallitus 2016.

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/ammattilliset_perustutkinnot

Opetushallitus, 2016. Laatua E-Oppimateriaaleihin ,E-oppimateriaalit opetuksessa ja oppimisessa. (Toim.) Ilomäki Liisa. Oppaat ja käsikirjat 2012:5 (1. painos 2004)

Tampere : Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Paikko käsikirja 2015.

<http://www.kyt.fi/index.php/paikko-r>

Pekkala, Terho 2012. Työ -ja yksilövalmennuksen perusteet 2000 luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. 7. painos. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Raha-automaattiyhdistyksen tuella.

Pietikäinen, Reetta 2005. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä, työpajanuorten orientaatio. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia Aikuisuutta etsimässä.

Tampere: Nuorisotutkimusseura: nuorisotutkimusverkosto.

Räisänen, Heikki 1988. Nuorten työpajojen vaihtoehtoiset toimintamallit ja työmarkkina-asema. Työministeriö. Työvoimapolitiittisia tutkimuksia 79. Helsinki.

Salo, Mailis 2012. Tiivistelmä työministeriön julkaisemasta *Työelämä 2025* – raportista. Jyväskylän yliopisto, Kielikoulutuspoliittisen KIEPO-projektin selvityksiä ja katsauksia. Viitattu 15.3.2016.

<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/tutkimus/projektit/kiapo/Tiivistelma.pdf>

Savolainen, Aino-Maria 2012. Työelämän muutos houkuttelee myös akateemisia nuoria yrittäjiksi. Viikkoset-lehti 10.10.2012.

Sosiaali –ja terveysministeriö. Työryhmämuistio 2003:5, Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen ohjausryhmä.

Suomen Yrittäjät, 2016.viitattu 4.5.2016.

<http://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/tata-suomen-yrittajat/historia-317719>

Takkunen, Heikki & Heikkuri, Martti, 2003. Haastattelututkimus osaamisen haasteista. Teoksessa Takkunen, Heikki (toim.) Tekemisen paikka. Työpajojen nuoret ja

heidän valmennustarpeensa. Balanssiakatemia. Helsinki: Valtakunnallinen työpajajyhdistys.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työ –ja elinkeinoministeriö, yrityssuomi 2016. Yrittäjän ominaisuudet. Viitattu 5.5.2016.

<https://www.yrityssuomi.fi/yrittajan-ominaisuudet>

Valtakunnallinen työpajajyhdistys RY, 2009. Koskinen Karoliina, Hautaluoma Marja (toim.) Valmennuksessa erilainen oppija.
http://www.tpy.fi/aineistot/julkaisut/verkkojulkaisut/

Yrittäjyys Suomessa - perustietoa yrittäjyys opetuksesta 2011. Opas. Helsinki: Suomen Yrittäjät ja Opetushallitus.

YVI Tiimiyrittäjyys –team entrepreneurship, 2012. Viitattu 7.5.2016.

http://www.yvi.fi/sanakirja/295-tiimiyrittajyys-team-entrepreneurship

Julkaisemattomat ja suulliset lähteet

Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus 2006/962/EY, annettu 18 päivä-nä joulukuuta 2006, elinikäisen oppimisen avaintaidoista. (EUVL L 394, 30.12.2006).

Karjalainen, Kati, projektityöntekijä, PAIKKO 2016.

Key Tutors –hankkeen työpäpaperit 2016. Julkaisematon lähde.

Teemahaastattelut 2016, Keski-Suomen työpajojen työntekijät. Haastattelija Johanna Raisio.

Ukkonen, Milla 2012. Nuortentalo Katutason osallisuuden vahvistaminen. Osallisuutta nuorisotyön ja työllistämisen risteyksessä. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtamisen koulutusohjelma, ylempi AMK.

Uusitalo, Susanna, projektipäällikkö, PAIKKO 2016.

LIITTEET

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Opinnäytetyö: Yrittäjyyden ja digitaalisten taitojen tunnistaminen työpaja-toiminnassa Keski-Suomen alueella

Johanna Raisio, Sanni-Maaret Laakkonen

Teemme opinnäytetyötä PAIKKO-hankkeelle, työssämme tutkimme miten digitaaliset taidot ja yrittäjyys sekä oma-aloitteisuus näkyvät työpajatoiminnassa tai miten niitä on mahdollista oppia työpajaympäristössä.

Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna, jossa kysymykset on mietitty etukäteen sekä osittain strukturoituna haastatteluna.

Haastattelukysymykset:

(peruskysymykset)

1. Mitä työpajalla tehdään? / toimintatavat?
2. Mitkä ovat työpajan toiminnan tavoitteet?
3. Mitä taitoja työpajalla on mahdollista oppia?
4. Työpajalla kävijöiden ikä jakauma?
5. Montako ohjaajaa työpajalla on?
6. Paljonko työpajalla on keskimäärin osallistujia päivässä?
7. Onko kävijämäärässä paljon vaihtelevuutta?
8. Kuinka kauan kestää (keskimäärin) yhden kävijän työpajajakso?
9. Montako ohjattavaa yhdellä ohjaajalla on vastuullaan?

(syventävät kysymykset)

10. Käytetäänkö työpajalla PAIKKOa? Miten aktiivisessa käytössä se on?
(arvioi asteikoilla 1-5)
11. Lisääkö työpajatoiminta osallisuutta? Miten se näkyy työpajajakson aikana?
12. Miten työpajajakson merkitys näkyy työelämän avaintaitojen kehityksessä? (avataan haastateltavalle, mitä ovat työelämän avaintaidot)

13. Näkyvätkö digitaalisuus, yrittäjäyys, oma-aloitteisuus työpajalla? Miten?
(Haastattelutilanteessa kysytään yksi osa-alue kerrallaan)
14. Onko näitä taitoja mahdollisuus tunnistaa työpajalla? / Millä tavoin?
15. Onko työpajatoiminnassa mahdollista kehittää näitä taitoja?

Ajatuksena on, että haastatteluun vastataan henkilökohtaisesti kunkin työpajan toimintatapojen pohjalta.